

صراط

مقاومت یکی از خصوصیات بارز امام است

یک خصوصیت از خصوصیات بارز امام «مقاومت» است؛ مقاومت، ایستادگی. آن چیزی که امام را در هیئت یک مکتب، یک اندیشه، یک تفکر، یک راه، مطرح کرد برای زمان خود و در تاریخ، بیشتر این خصوصیت بود؛ خصوصیت ایستادگی، مقاومت، عدم تسلیم در مقابل مشکلات و موانع. در برابر طاغوت‌ها امام مقاومت خودش را به رخ همه دنیا کشید؛ چه طاغوت داخل در دوران مبارزات که خیلی‌ها خسته شدند، خیلی‌ها مشرف به ناامیدی شدند اما امام محکم ایستاد، امام بدون ذره‌ای عقب‌نشینی در راه مبارزه ایستاد؛ که این مال دوران قیسل از پیروزی

انقلاب بود. و بعد از پیروزی انقلاب هم فشارها از نوع دیگر و به صورت همه‌جانبه‌تر در مقابل امام ظاهر شد، اما امام باز هم اصل مقاومت را، ایستادگی را از دست نهدا، مقاومت کرد. بنده وقتی به این خصوصیت امام نگاه می‌کنم و به آیات قرآن مراجعه می‌کنم، می‌بینم امام حقیقتاً بسیاری از آیات قرآن را با همین ایستادگی خود و مقاومت خود معنا کرد. فرض بفرمایید اینکه قرآن می‌فرماید: «فَإِذَا لَكَ فَادُغٌ وَاسْتَقِمْ كَمَا أَمَرْتُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ»، تهدید و تطمیع و فریب در امام اثر نگذاشت؛ نه اینکه تهدید نکردند یا تطمیع نکردند یا به فریب متّصل نشدند؛ چرا، [اما] در امام مطلقاً اثر نمی‌گذاشت، ایستادگی او را مخدوش نمی‌کرد. مهم این است که تلاش دشمن و تهدید دشمن نمی‌توانست دستگاه محاسباتی امام را به هم بریزد؛ چون یکی از کارهای مهمّ دشمنان همین است: با شما که مواجه می‌شود، نیت شما را که می‌داند، تصمیم شما را که می‌داند، در صدد برمی‌آید کاری کند تا محاسبات شما عوض بشود، دستگاه محاسباتی شما را دچار اختلال کند؛ یکی از کارهای مهمّ دشمنی در عرصه‌های گوناگون این است. دشمن نمی‌توانست دستگاه محاسباتی امام بزگوار را که به بینات دین مبین اسلام متّکی بود، دچار اختلال بکند.

بیانات در مراسم سی‌امین سالگرد رحلت امام خمینی (ره) ۹۸/۳/۱۴

درنگ

موسی نجفی:

شناخت استعمار

یکی از نیازهای انسان ساکن غرب آسیاست

وابسته، شهرنشینی خاص و طرز لباس پوشیدن و ظاهر شبیه خارج، استفاده کردن و امتیاز دادن به کالاهای خارج و بی‌مقدار شمردن تولیدات داخل و ده‌ها نکته ریز و درشت؛ اگر بخوایم معدل این نکات را خلاصه کنیم باید بگوییم این کوره‌راه‌ها یا حتی راه‌ها کم‌کم به شاهراه نفوذ و وابستگی مبدل گشت و ملت زمانی چشم باز کردند که دیدند همه چیزشان را باخته‌اند.

شاید برای همین هم باشد که علمای بزرگ و رجال اصیل و با بصیرت ما وقتی بحث پناه بردن و بست‌نشستن در مراکز سیاسی اجنبی می‌شد اینگونه عصبانی گشته و مثل استعمار خارجی است؛ چرا مهم‌ترین شهید آیت‌الله حاجی شیخ فضل‌الله نوری موقع پیشنهاد برای رفتن به سفارت اجنبی برای در امان ماندن از شر افراطیون مشروطه می‌گوید: من هرگز زیر بیرق کفر نمی‌روم. از طرف سفارت دولت عثمانی پیغام آوردند که ما پرچم آن دولت را بیاوریم و در بالای بام منزل شما نصب کنیم که در این صورت ما، حمایت آن دولت، از خطر مصون خواهیم ماند. شیخ در جواب فرمود: من زیر پرچم ولایت امیر مؤمنان(ع) زندگی کرده‌ام و هرگز زیر پرچم غیر امیر المؤمنین نمی‌روم. پیشنهاد پرچم دولت روس یا هلند شد که بر فراز بام خانه شیخ نصب شود. شیخ فضل‌الله تسبیحاً: «خداوند هرگز راهی برای تسلط کفار بر مسلمانان قرار نداده است.»

من راضی هستم که صد مرتبه کشته شوم و زنده گردم و مسلمانان و ایرانیان مرا مثله مقابله با غرب ۱۵ سال بعد در مشروطه با ترور شخصیت‌ها و خط فکری به جا مانده از قیام تنباکو مورد انتقام واقع گشت و سفارت انگلیس مزوره‌انه تظلّم خواهی از نهضت مردم شد و عجباً که هم در آن زمان و هم در ازمنه بعدی مورخین خاص ابتدا «فتح» این کار را ریختند و سپس، استعمار گران به عنوان یکی از راه‌های نفوذ از آن استفاده نمودند، زشت نشمردن بست‌نشینی در مسلمان اشکال دارد. کاش مردم و مدیران کشور ما و به‌خصوص جوانان با عبرت گرفتن از تاریخ، عمق این سخن رهبری ما در درک نهاده شد؛ چنتم‌ل‌ن‌های پشت میز مذاکره، همان ترور بست‌های فرودگاه بغداد هستند.

از مهم‌ترین موضوعات و در عین حال پیچیده‌ترین مسائل در سر نوشت ملل و به‌خصوص کشورهای غرب آسیا، شناخت استعمار خارجی است چرا که این عامل در تمامی شئون زندگی مردم دخالت و تأثیر داشته و دارد. متن زیر یادداشتی از موسی نجفی استاد پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی است که در ادامه می‌خوانید:

چون تقریباً این عامل (استعمار) در تمامی شئون زندگی مردم دخالت و تأثیر داشته و دارد، چرا پیچیده است؟ چون استعمار ماهیت پلید و مخربش را پنهان کرده و سعی می‌کند خودش را با قلم و تبلیغ و هنر و سیاست و اقتصاد و فرهنگ، «وارونه» و مطابق منافعش معرفی نماید. استعمار هم مثل مقوله «قدرت» به دو بخش استخفاف‌افزار و نرم‌افزار قابل تفکیک است. بسا توجه به لباس میش در آمدن گرگی مثل ترامپ (البته با عرض معذرت از گرگ‌های جنگل) برای شناخت یکی از شرگدهای بخشی از استعمار نرم، سری به تاریخ می‌زنیم.

یکی از مهم‌ترین نقاط عطف تاریخ ایران علیه قدرت و نفوذ استعمار غربی، قیام تحریم تنباکو است که در اثر آن هیمنه بریتانیا با حکم آیت‌الله میرزا حسن شیرازی شکست و تحقیری سخت را به انگلیس تحمیل کرد، اما این راهبرد تاریخی بیداری اسلامی در مقابله با غرب ۱۵ سال بعد در مشروطه با ترور شخصیت‌ها و خط فکری به جا مانده از قیام تنباکو مورد انتقام واقع گشت و سفارت انگلیس مزوره‌انه تظلّم خواهی از نهضت مردم شد و عجباً که هم در آن زمان و هم در ازمنه بعدی مورخین خاص ابتدا «فتح» این کار را ریختند و سپس، استعمار گران به عنوان یکی از راه‌های نفوذ از آن استفاده نمودند، زشت نشمردن بست‌نشینی در مسلمان اشکال دارد. کاش مردم و مدیران کشور ما و به‌خصوص جوانان با عبرت گرفتن از تاریخ، عمق این سخن رهبری میز مذاکره، همان ترور بست‌های فرودگاه بغداد هستند.

و همچنین برخی از زاویه‌گیری‌ها نیز در دولت محمود احمدی‌نژاد در برابر نظام صورت پذیرفت و البته امروز نیز این کج‌فهمی با عنوان عدالت‌خواهی از سوی طرفداران احمدی‌نژاد ادامه دارد. در دولت روحانی نیز موضوع پرچام و بدعهدی امریکا که بارها توسط مقام معظم‌رهبری (مدظله) به مسئولان و تیم مذاکره‌کننده گوشزد شده بود برای همگان آشکار شد. اکنون با وجود گذشت از ۴۰ سال از ظهور جمهوری اسلامی فشارهای بیرونی و سوءمدیریت برخی مسئولان فشارهای زیادی را بر جامعه وارد کرده‌است ولیکن جامعه همچنان به مقاومت خود ادامه می‌دهد.

مقاومت، رمز حفظ هویت انقلابی

با همه این تفاسیر می‌توان گفت این مقاومت برای حفظ هویتی است که با ساختارهای اجتماعی ملت ایران پیوند عمیق دارد. از نظر کلاوس هرنج مقاومت می‌تواند تحت تأثیر مسئله هویت و تهدید از دست دادن آن ایجاد شود (Brumlik، ۱۹۷۰: ۲۰). بر این اساس یکی از ریشه‌های مقاومت در فرهنگ تشیع و در ایران اسلامی برای حفظ آن چیزی است که از آن با عنوان بیضه اسلام نام برده‌اند. البته از این موضوع تفاسیر متفاوتی ارائه شده است ولیکن در تبارشناسی آن می‌توان دریافت که برخی از تفاسیر مانند تفسیری که حجتیه‌ای‌ها و برخی از فرقه‌ها مانند بهائیت و وهابیت از اسلام داشته و دارند چیزی غیر از اسلام سازش‌پذیر و اسلام خمودی نیست. تنها تفسیر معتبر و حقیقی را انقلاب اسلامی از اسلام ارائه داد و این موضوع در کارنامه ۴۰ ساله نظام سیاسی جمهوری اسلادی کاملاً مشهود است. به بیان دیگر استکبارستیزی و مبارزه با ظلم به عنوان پایه‌های اساسی فرهنگ انتظار و مقاومت در جمهوری اسلامی کاملاً هویدا است و این نشان‌دهنده تجلی اسلام ناب در روح انقلاب اسلامی است. اما مفهوم دیگری که در رابطه با مقاومت می‌توان اظهار داشت ظلم و مظلومیت است. این مفهوم یکی از مفاهیم مهم و اساسی است که در علوم انسانی توجهی بدان نشده‌است. درحقیقت در فرهنگ ایرانی اسلامی هر کجا که ظلمی صورت گرفته، مقاومت در برابر آن نیز قد قلم کرده‌است. این موضوع ریشه بسیار عمیقی در فرهنگ تشیع داشته و دارد و نوعاً از آنجایی که تشیع در طول زمان همواره مظلوم‌بوده بنابراین با مقاومت توانسته در برابر ظلم ایستادی کرده و تا زمان حاضر استمرار یابد.

منابع

– هیرو، دلپ (۱۲۸۶). ایران در حکومت روحانیون، ترجمه محمدجواد یعقوبی دارایی، مرکز بازشناسی اسلام و ایران، تهران

– تقی‌زاده، سیدحسن (۱۳۷۹). تاریخ انقلاب مشروطیت ایران، به کوشش عزیزالله علیزاده، نشر فردوس، تهران

– بشیریه، حسین (۱۳۸۷). دیباچهای بر جامعه‌شناسی سیاسی ایران دوره جمهوری اسلامی، نشر نگاه معاصر، تهران

– فاضلی، محمد و علی کریمی و معصومه آشتیانی (۱۳۹۳). رویکرد ساختاری – نهادی به علل ناپایداری ائتلاف مشروطه‌خواهان، جامعه‌شناسی تاریخی، دوره ششم، شماره ۱، ۹۳ تا ۱۳۶

– فوران، جان (۱۳۹۲). مقاومت شکننده، ترجمه‌احمد تدین، نشر مؤسسه خدمات فرهنگی رسا، چاپ چهاردهم، تهران

– کاتوزیان همایون، محمدعلی (۱۳۹۴). ایرانیان دوران باستان تادوره معاصر، ترجمه حسین شهیدی، نشر مرکز، چاپ هشتم، تهران

– محمودی، پیمان (۱۳۹۶). بررسی تاریخی ائتلاف بین روحانیون و روشنفکران جنبش مشروطه، مجله اسلام و علوم اجتماعی

– کدی، نیکو (۱۳۵۶). تحریم تنباکو در ایران، ترجمه شاهرخ قائم مقامی، نشر ابوریحان بیرونی، تهران

Butler – marting Paul mecheril. Lea Brennan (۲۰۱۷)g Resistance, published by the Deutsche Nationalbibliothek

بیان داشتند ایستادگی نمودند.

حלוه‌های مقاومت پس از انقلاب

پس از پیروزی انقلاب اسلامی نیز این مقاومت به صورت‌های مختلف خود را نشان داده است. یکی از اولین اقدامات انقلابی ملت ایران و به‌ویژه دانشجویان پیرو خط امام(ره) تسخیر لانه جاسوسی امریکا بوده است. این اقدام که مورد تأیید امام(ره) قرار گرفت تاجایی که از آن به عنوان انقلاب دوم ایران نام برند نشان داده که مقاومت که منجر به ظهور انقلاب اسلامی شده است همچنان ادامه دارد و این مقاومت در پی ایستادگی در برابر استکبار و نظام‌های سلطه‌گری همچون امریکا است. این اقدام سبب شده تا از دولت اقتدار گرا بوروکراتیک رضاشاهی که با پشتوانه نیروی نظامی و دیکتاتوری فضای اختناق را در کشور ایجاد کرده بود، اجازه فعالیت چندانی به نیروهای اجتماعی داده نمی‌شد ولیکن این گروه‌ها و تفکر انقلابی مقاومت همچنان به گونه آتش زیر خاکستر به حیات خود ادامه می‌داد. پس از شهریور ۲۰ رفتن رضاشاه فضای باز سیاسی سبب فعالیت‌های اکثر گروه‌های اجتماعی شد. در بین این اسلام سیاسی با گروه فدائیان اسلام و رهبری نواب صفوی و آیت‌الله کاشانی استمرار یافت. این بار مقاومت انقلابی فدائیان اسلام وارد فاز ترورهای فیزیکی و حذف شخصیت‌های تراز رژیم پهلوی گردید. پس از اعدام شهید نواب و برخی از یارانانشان برخی از فعالیت‌های همسو که از قبل توسط امام خمینی(ره) دنبال می‌شد در سال ۴۲ با سخنرانی امام رسماً مبارزه و مقاومت و وارد فاز جدیدی نمود. نکته بسیار حائز اهمیت این است که نوعی پیوند میان مقاومت و مبارزه و فرهنگ انتظار وجود دارد. در برخی از تحلیلگران ممکن است تحلیل خنثی از این مفاهیم ارائه دهند، ولیکن تفسیری که حضرت امام(ره) از این مفاهیم نشان داد دارای یک پراکسیس و کردار سیاسی بود که نهایتاً منجر به بروز و ظهور انقلاب اسلامی ایران شد. در واقع امام نشان داد که انتظار و مقاومت تنها در مبارزه معنا دارد و در برابر سکوت و خمودی که برخی مانند انجمن حجتیه‌ای‌ها

تفسیری که حضرت امام(ره) از اسلام ارائه داد دارای یک پراکسیس و کردار سیاسی بود که نهایتاً منجر به بروز و ظهور انقلاب اسلامی ایران شد. در واقع امام نشان داد که انتظار و مقاومت تنها در مبارزه معنا دارد و در برابر سکوت و خمودی که برخی مانند انجمن حجتیه‌ای‌ها بیان داشتند ایستادگی نمودند

پیمان محمودی

مقاومت به معنای ایستادن در برابر یک چیزی معنایی دهد

و لازمه آن این است که به میزانی که از سوی آن قدرت نیرو وارد می‌شود در برابر، به همان میزان نیرو وارد شود در غیر این صورت مقاومت از هم پاشید شده و می‌شکند. به نوعی می‌توان مقاومت را به مثابه قدرت در نظر گرفت. درواقع می‌توان گفت مقاومت در قالب یک تفکر و اندیشه است که هیچگاه از بین نخواهد رفت و گام به گام با زمان پیش خواهد رفت و توسط عادت‌وارهای ذهنی مردم یک اجتماع یا جامعه بازتولید خواهد شد؛ حتی اگر نمودهای بیرونی آن با شکست ظاهری مواجه شوند. در اسلام، مقاومت تفکری بود که با ظهور پیامبر در مکه زاییده می‌شود؛ چراکه ایشان با دستان خالی به مبارزه با خرافات و جهالت‌های زمان می‌رود. پس از ایشان نیز این مقاومت توسط ائمه(ع) تداوم یافته و به صورت اندیشه‌محوری انسان ۲۵۰ ساله در طول زندگی تمام‌ائمه استمرار یافت.

سیر مقاومت در تاریخ معاصر

در تاریخ معاصر ایران این مقاومت را می‌توان از زمان قاجار به این سو پیگیری کرد. در دوره ناصرالدین‌شاه قاجار قیام تنباکو به وقوع پیوست. قیام تنباکو انگیزه‌های متفاوتی داشت ولی در نوع خود نخستین حرکت سیاسی در تاریخ کشور بود زیرا طی آن: الف) جامعه بر سر یک موضوع مشخص به معارضه با دولت برخاست؛ ب) مردم نه تنها بر یک فرمان‌روای خودکامه بلکه بر خود حکومت خودکامه شوریدند؛ پ) نتوانستند بدون نابودی کامل خود رژیم یکی از تصمیمات خوسرانه آن را برهم بزنند (همایون کاتوزیان: ۱۳۸۴، ۱۵۰). اعتراض به امتیاز تنباکو نخستین جنبش دولت و پیروزی اعتراضی‌کنندگان در مورد تقاضایشان برای الغای همه‌جانبه امتیاز منجر شد. این موفقیت بی‌تردید به مخالفان هوشیار دولت و تجاوارز خارجی جسارت نشان داد که برای نخستین بار در یافتند که می‌توان در برابر دولت نیز ایستاد، حتی در موضوعی که پای منافع قدرت‌های اروپایی در میان باشد (کدی،۱۳۵۶: ۱).

موضوع یقیناً در روابط و مناسبات خارجی دولت نیز تأثیر بسیار داشت چرا که در آن زمان اقدامات دولت به گونه‌ای بود که سمت تکیه بر دولت بریتانیا را داشت و این اقدام بر روابط دولت تأثیر گذاشت. پس از آن در مشروطه نیز وجود منابع عظیم معدنی و قرار گرفتن کشور در مسیر راه‌اتصال غرب به شرق سبب توجه و حضور بیگانگان بر کشور ایران بود. در زمان ناصرالدین‌شاه، واگذاری امتیازات عمده به بیگانگان اولین شکست‌های میان دولت و ملت را ایجاد کرد. از این رو روابط میان دولت (درباران) و روحانیون رو به سردی گرایید و بی‌شک گسترش روابط با غرب یکی از دلایل آن بود. در اواخر عصر قاجار در واکنش به نفوذ رو به گسترش تمدن مسیحی غرب و گرایش قاجاریه به نوسازی، نوعی واکنش شیعی – ایرانی برای پاسداری از سنت‌ها و فرهنگ و اقتصاد ملی در بین روحانیون شکل گرفت که بعدها به یکی از گرایش‌های اصلی ایدئولوژیک در کشور تبدیل شد (محمودی، ۱۳۹۷). «روحانیون در چند مورد در مقابل حکومت قدرتمایی کردند و توانایی خود در بسیج مردم را به پادشاهان نشان دادند. انگیزه‌های مشابهی موجب مداخله و شرکت علما و فقها در نهضت انقلاب مشروطه شد» (بشیریه:۱۸، ۱۲۸۷). یکی از آنها این بود که روحانیان برای حمایت از انقلاب به‌ویژه در مراحل اولیه آن، دلایل ایدئولوژیک داشتند (فوران، ۱۳۹۲: ۲۷۷). همچنین علما در دوره مشروطه از تنزل اعتبار اجتماعی خود فراضی بودند. تسریع روند عرفی کردن دولت آنان را نگران می‌کرد و نفوذ فزاینده فرهنگ مایه بیم آنها بود (فاضلی و همکاران: ۱۳۹۳). یکی دیگر از این انگیزه‌ها دادن امتیازات اقتصادی به بیگانگان بود؛ چراکه از یک سو بازار داخلی را که پشتیبان روحانیون بودند تضعیف می‌کرد و از سوی دیگر سبب نفوذ بیگانگان در کشور و فعالیت‌های فرهنگی و تبلیغی آنان و به خطر افتادن اسلام می‌شد. به اعتقاد